

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อภาวะผู้นำของครูพลศึกษา ในเขตอำเภอเมือง พิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
 - 1.1 ความหมายของความคิดเห็น
 - 1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น
 - 1.3 การวัดความคิดเห็น
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
 - 2.1 ความหมายของภาวะผู้นำ
 - 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
 - 2.3 คุณลักษณะของภาวะผู้นำ
3. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูพลศึกษา
 - 3.1 ความหมายของครูพลศึกษา
 - 3.2 จรรยาบรรณของครูพลศึกษา
 - 3.3 คุณลักษณะของครูพลศึกษา
 - 3.4 สรุปลักษณะของภาวะผู้นำของครูพลศึกษา
 - 3.4.1 ด้านคุณธรรม
 - 3.4.2 ด้านบุคลิกภาพ
 - 3.4.3 ด้านมนุษยสัมพันธ์
 - 3.4.4 ด้านวิชาการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความหมายของความคิดเห็น

เรื่องวิทย์ แสงรัตนา (2522, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงออกทางด้านความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม การแสดงความคิดเห็นอาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524, หน้า 246) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นข้อพิจารณาเห็นว่า เป็นจริง จากการใช้ปัญญาความคิด ประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอ

สุโท เจริญสุข (2524, หน้า 58 – 59) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นสภาพทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล เป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบ เฉยๆ

ดังนั้น สามารถสรุปความหมายของความคิดเห็นได้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านความคิด ทศนคติ และการตัดสินใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ การรับรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น เป็นพื้นฐาน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

Oskamp (1977, pp. 119 – 133 อ้างอิงใน ชีรยุทธ กสิรักษ์ และคณะ, 2545, หน้า 17) ได้กล่าวสรุปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความคิดเห็น ดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ คือ อวัยวะต่างๆของบุคคลที่ใช้รับรู้ความผิดปกติของอวัยวะ ความบกพร่องของอวัยวะสัมผัส ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นไม่ดีของบุคคลภายนอก
2. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล คือ บุคคลได้ประสบกับเหตุการณ์ด้วยตนเอง การกระทำด้วยตนเองหรือได้พบเห็น ทำให้บุคคลมีความฝังใจและเกิดความคิดต่อประสบการณ์เหล่านั้นต่างกัน
3. อิทธิพลของผู้ปกครอง คือ เมื่อเป็นเด็ก ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและให้ข้อมูลแก่เด็กได้มาก ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็กด้วย
4. ทศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม คือ เมื่อเจริญเติบโตย่อมจะต้องมีกลุ่มและสังคม ดังนั้นความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อน กลุ่มอ้างอิง หรือการอบรมสั่งสอนของโรงเรียน หน่วยงานที่มีความคิดเห็นเหมือนหรือต่างกัน ย่อมจะมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลด้วย

5. สื่อมวลชน คือ สื่อต่างๆที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเรา ดังนั้นสื่อเหล่านี้ ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นของบุคคล

การวัดความคิดเห็น

มอร์แกน และคิง (Morgan and King., 1971, p. 516 อ้างอิงใน ธีรยุทธ กสิรักษ์ และคณะ, 2545, หน้า 17 – 18) ได้เสนอแนะว่า การจะให้ใครออกความคิดเห็น ควรถามกันต่อหน้า ถ้าจะใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบตอบว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดให้ แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวของลิเคอร์ทซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉยๆ หรือไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับข้อความว่าจะเป็นปฏิฐานหรือนิเสธ

เบสท์ (Best, 1977, pp. 77 อ้างอิงใน ธีรยุทธ กสิรักษ์ และคณะ, 2545, หน้า18) ได้เสนอแนะว่า วิธีที่ง่ายที่สุดที่จะบอกถึงความคิดเห็นก็คือ การแสดงให้เห็นถึงร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อความ เพราะจะทำให้เห็นว่า ความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะใด และจะได้ทำตามข้อคิดเห็นเหล่านั้นได้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ

ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เพราะภาวะผู้นำคือความเป็นผู้นำนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาถึงภาวะผู้นำก็คือการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ (ประชุม รอดประเสริฐ,2527) ในความหมายของภาวะผู้นำ มีการให้ความหมายไว้หลากหลาย ทั้งนี้จากผลการสำรวจนิยามของภาวะผู้นำเท่าที่ปรากฏในเอกสารต่างๆ ของเบนนิสและนันส์ (Benmis & Nanus,1985) พบว่ามีบุคคลต่างๆ ให้ไว้กว่า 350 นิยาม ซึ่งสอดคล้องกับที่สต็อกดิลล์ (Stogdill,1974) เคยกล่าวว่า จำนวนนิยามของคำว่า “ภาวะผู้นำ” มีมากมายพอๆกับ จำนวนบุคคลที่ให้นิยามนั้น ซึ่งน่าจะมีเหตุผลมาจาก 3 ประการดังที่ กวี วงศ์พุ่ม (2542) ได้กล่าวไว้ คือ

1. ภาวะผู้นำมีขอบเขตกว้างขวางและเกี่ยวข้องกับตัวแปรต่างๆ มากมาย
2. ภาวะผู้นำเป็นผลงานของสหวิชา สหสถาบัน และสหวิชาชีพ จึงมีวิธีการมองแตกต่างตามสาขาวิชา สถาบันและอาชีพ

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ ยังถือเป็นข้อยุติไม่ได้ เนื่องจากผลการศึกษเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังขัดแย้งกันอยู่มาก

ความหมายของภาวะผู้นำจึงมีความหลากหลาย ดังที่ผู้ศึกษาค้นคว้านำเสนอ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ดังนี้

กวี วงศ์พุดธ (2539, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ฉันทนา จันทร์บรรจง (2542, หน้า 151) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำของกลุ่ม แต่อีกนัยหนึ่งหมายถึง กระบวนการซึ่งผู้นำใช้ความสามารถและอิทธิพลด้านอื่นๆของตนกับสมาชิกในกลุ่ม ให้แต่ละคนดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้

กิตติ ตย์คานนท์ (2543, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่ง ที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมาย หรือการติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินการจะเป็นไปในทางดีหรือทางชั่วก็ได้ ฉะนั้น ไม่ว่าจะคนๆ นั้นจะเป็นอธิบดี ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ หรือผู้จัดการบริษัท แม้แต่หัวหน้าใจร แต่แต่ละคนจะต้องมีภาวะผู้นำทั้งนั้น แต่เป็นลักษณะของผู้นำที่มีรูปแบบไม่เหมือนกัน

ชาญชัย อาจินสมจาร (2543, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ การสร้างโอกาสให้พนักงานและบุคคลอื่นๆ ได้ทำประโยชน์อย่างสำคัญเป็นรายบุคคลหรือเป็นทีม ต่อภารกิจขององค์กร ภาวะผู้นำเป็นตัวแทนของความตั้งใจและความพยายามของผู้นำในการมองหาแนวทางเพื่อขยายสมรรถนะของพนักงานให้ทำคุณประโยชน์แก่เป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของหน่วยงาน

ทองใบ สูดชาลี (2543, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มยอมปฏิบัติตามความต้องการของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544, หน้า 11) ได้สรุปความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) ไว้ดังนี้

ยอลด์ (Yuki) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่ง ที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal)

ดาท์ฟ (Daft) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Shared purposes)

ดูบริน (Dubrin) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่น และให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์การ

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมของบุคคลในการกำกับกิจกรรมของกลุ่มไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

ศักดิ์ชัย สุรกิจบวร (2545, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการบริหารตนเองหรือครองใจผู้อื่นได้ โดยสามารถใช้คนอื่นให้ทำบางอย่างตามเป้าหมาย และแนวทางที่ตนวาดฝันไว้

นิตย สัมมาพันธ์ (2546, หน้า 31) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ พลังชนิดหนึ่งที่สามารถส่งแรงกระทำอันก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่มคน และระบบองค์กรไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์

ซึ่งมีนักบริหารในต่างประเทศได้ให้นิยามภาวะผู้นำใหม่ ภายใต้แนวคิดของบริบทสภาวะแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนี้

ริชาร์ด และอีเกิล (Richards & Engle, 1986) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึง การจุดประกายวิสัยทัศน์ให้ผู้อื่นมองเห็น พร้อมทั้งปลูกฝังเป็นค่านิยมและสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สามารถปฏิบัติได้สำเร็จ

จาคอดส์ และจាក់วส์ (Jacods & Jaques, 1990) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่าเป็นกระบวนการให้จุดมุ่งหมาย หรือทิศทางที่มีความหมาย เพื่อให้เกิดการรวมพลังความพยายามและความเต็มใจที่จะใช้ความพยายามนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ดาร์ต และพาลัส (Drath & Palus, 1994) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่าเป็นกระบวนการสร้างความสมเหตุสมผลในการทำงานร่วมกันของบุคคลต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและความผูกพันให้เกิดขึ้นกับคนเหล่านี้

แบส (Bass, 1990) ได้สรุปรวบรวมความหมายของภาวะผู้นำตามที่มีผู้ให้ไว้และได้จำแนกความหมายของภาวะผู้นำออกเป็น 12 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้นำที่เน้นกระบวนการของกลุ่ม ตามแนวคิดนี้กำหนดตำแหน่งของผู้นำเป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดแกนกลางของกิจกรรมของกลุ่ม นิยามภาวะผู้นำตามแนวนี้มักจะสะท้อนผู้นำเป็นจุดร่วมของความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ ในกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

2. ภาวะผู้นำที่เป็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพและผลของบุคลิกภาพ คำนิยามต่างๆ ของภาวะผู้นำตามแนวนี้ ส่วนใหญ่จะให้ความหมายภาวะผู้นำ โดยยึดหลักด้านคุณลักษณะปรุงแต่ง (Personality Attributes) หรือคุณสมบัติที่เป็นจุดเด่นของตัวผู้นำเอง ซึ่งสามารถทำให้ผู้อื่นเต็มใจ ที่จะปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลสำเร็จ

3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดการยินยอมคล้อยตาม เป็นกลุ่มนิยามที่มองภาวะผู้นำในแง่การหล่อหลอมกลุ่มเข้ากับเจตจำนง ความต้องการ และความปรารถนาของผู้นำ มุมมองของการเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการยินยอมตาม และเป็นการใช้อิทธิพลในลักษณะทิศทางเดียว คือ จากผู้นำถึงผู้ตามโดยไม่สนใจต่อความต้องการของผู้ตาม นิยามภาวะผู้นำจึงมองผู้นำเป็นผู้ควบคุมทางสังคมต่อบุคคลอื่น หรือภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดการยินยอมที่ผู้อื่นยอมปฏิบัติในสิ่งที่ผู้นำต้องการ

4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล คำว่า “อิทธิพล” (Influence) ของนิยามกลุ่มที่มีความหมายที่มีใช่เป็นการครอบงำ (Dominance) การควบคุม (Control) หรือการบีบบังคับให้ต้องทำตาม (Forcing of Compliance) แต่อย่างไรก็ตาม แต่มีความหมายกว้างที่เป็นการใช้ความพยายามด้วยวาจา และกระบวนการสื่อให้เกิดการเห็นคล้อยตาม หรือเป็นกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สามารถก่อให้เกิดความร่วมมือในการไปสู่เป้าหมาย เมื่อคนเหล่านั้นเห็นพ้องด้วยหรือมีความต้องการเช่นนั้นด้วย เช่นกัน

5. ภาวะผู้นำที่เน้นในเรื่องของการกระทำและพฤติกรรม เป็นนิยามที่มีแนวคิดเน้นพฤติกรรม หรือการกระทำในส่วนของผู้ผู้นำที่มีผลให้เกิดพฤติกรรม หรือการกระทำขึ้นในบุคคลอื่น รวมทั้งการกระทำของผู้นำร่วมกับผู้อื่นในการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน คำนิยามเหล่านี้เป็นความพยายามที่จะหาคำตอบว่า “ผู้นำทำอะไร”

6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบของการจูงใจ นิยามภาวะผู้นำตามแนวนี้สะท้อนถึงการจูงใจผู้อื่นด้วยวิธีการใช้เหตุผลอย่างหนักแน่น เพื่อให้เกิดการเห็นดีเห็นงามตามตน

7. ภาวะผู้นำในฐานะความสัมพันธ์ของอำนาจ เป็นการนิยามภาวะผู้นำที่มาจาก บทบาทการใช้อำนาจ โดยเฟรนช์และราเวน (French & Raven, 1959) ได้นิยามภาวะผู้นำ จากแง่มุมของความสัมพันธ์ของอำนาจแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกของกลุ่ม เช่น ความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างบุคคล (Interpersonal Power) เป็นผลที่เกิดอำนาจต่างๆ ได้แก่ อำนาจจากการอ้างอิง (Referent) อำนาจจากความเชี่ยวชาญ (Expert) อำนาจจากการให้ รางวัล (Reward) อำนาจจากการบังคับ (Coercive) อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate)

8. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย ความหมายของภาวะผู้นำ ตามแนวนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้การจูงใจ และการประสานงาน องค์การเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

9. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นผลที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ แนวคิดของความหมาย ภาวะผู้นำในกลุ่มนี้ ไม่เชื่อว่าภาวะผู้นำเป็นเหตุ (Cause) ทำให้เกิดการกระทำของกลุ่ม แต่ภาวะผู้นำเป็นผล (Result) ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มมากกว่า กล่าวโดยสรุปนิยามภาวะผู้นำนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำเป็นผลหรือสิ่งงอกเงยตามมา (Effect or Outgrowth) ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ในกลุ่มที่เป็นหลัก

10. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความแตกต่างของบทบาท เป็นกลุ่มของนิยามที่มีพื้นฐาน มาจากทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ซึ่งมีมุมมองที่ว่าสมาชิกของระบบทางสังคมจะมีบทบาท ที่แตกต่างกันตามความจำเป็นในการทำให้ระบบสังคมนั้นเจริญก้าวหน้า ภาวะผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมดังกล่าวที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ในแง่ความต้องการและบทบาทที่แตกต่างกัน ในระบบสังคม (กลุ่ม) สมาชิกแต่ละคนจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบงานที่ตนได้รับ มอบหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ภาวะผู้นำในแนวนี้จึงเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นจากการ บูรณาการบทบาทของบุคคลอื่นเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ระบบสังคม

11. ภาวะผู้นำในฐานะที่มุ่งด้านโครงสร้าง ทศนะภาวะผู้นำในแนวนี้เห็นว่าเป็นกระบวนการ ในการริเริ่ม และดำรงรักษาโครงสร้างของบทบาท และรูปแบบความสัมพันธ์ของบทบาทต่างๆ ที่ระบุหน้าที่ของภาวะผู้นำในการทำให้ระบบการตัดสินใจต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพตามโครงสร้างบริหารจัดการขององค์การ

12. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการผสมผสานขององค์ประกอบต่างๆ นิยามภาวะผู้นำ ตามแนวนี้ เกิดขึ้นจากการผสมผสานนิยามต่างๆของภาวะผู้นำ เกิดเป็นนิยามภาวะผู้นำใหม่ ที่ให้ความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมหลายด้านมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ภาวะผู้นำคือ การใช้อิทธิพล ที่มีใช่บังคับ ช่มชู้ เพื่อประสานสมาชิกให้รวมกันเป็นกลุ่มในการปฏิบัติภารกิจ

ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Jago, 1982) หรือการผสมผสานระหว่างอำนาจกับบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นนิยามหรือความหมายของผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ (Transformational Leader) ว่าเป็นผู้ที่มีทักษะเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงที่ทรงความรู้ที่มีอำนาจและความมีพลัง ผู้นำเช่นนี้เป็นผู้นำที่มีความกล้าหาญ เอาใจใส่ต่อผู้อื่น ยึดมั่นและขับเคลื่อนด้วยค่านิยมและมีความสามารถปฏิบัติการกิจในสถานการณ์ที่ขาดความชัดเจนและมีความสลับซับซ้อนได้ผลดี (Yichy & Devanna, 1986)

จากความหมายของภาวะผู้นำ สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของผู้นำที่ชักจูงให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ คุณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกของกลุ่ม ให้เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรม ให้เป็นผู้มีอำนาจ ซึ่งอาจจะมาจากการแต่งตั้งหรือไม่ก็ได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

การศึกษาภาวะผู้นำนั้น จากการศึกษาในอดีตจนถึงปัจจุบันมีเป้าหมายเดียวกันก็คือ การค้นหาองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ซึ่งเราสามารถระบุคุณลักษณะ พฤติกรรม หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่ทำให้แบบของความเป็นผู้นำแบบหนึ่งมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าภาวะผู้นำอีกแบบหนึ่ง ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำนั้น กวี วงศ์พุดม (2539, หน้า 17- 41) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Theories)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า บุคคลบางคนเกิดมาพร้อมด้วยลักษณะบางประการ ที่จะช่วยสนับสนุนให้เขาเป็นผู้นำได้ ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะดังนี้

1.1 ลักษณะทางกาย (Physical characteristics) ได้แก่ อายุ ลักษณะท่าทาง ส่วนสูง และน้ำหนัก

1.2 ภูมิหลังทางสังคม (Social background) ได้แก่ การศึกษาสถานภาพทางสังคม และการเลื่อนฐานะทางสังคม

1.3 สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ (Intelligence) ได้แก่ พุดเก่ง ตัดสินใจดี และฉลาดหลักแหลม

1.4 บุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสุขุมรอบคอบ และความกระตือรือร้น

1.5 ลักษณะที่เกี่ยวกับงาน (Task-relation characteristics) ได้แก่ เป็นผู้ต้องการความสำเร็จและมีความรับผิดชอบสูงมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral Theories)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า พฤติกรรมของผู้นำเป็นเครื่องชี้ถึงความสำเร็จของความเป็นผู้นำ ซึ่งแบ่งพฤติกรรมของผู้นำออกเป็น 3 พฤติกรรม ดังนี้

2.1 พฤติกรรมแบบเผด็จการ (Autocratic Style) เป็นผู้นำที่รวมการตัดสินใจไว้ที่ตนเอง จะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและวิธีการตลอดจนควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด

2.2 พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (Democratic or Participative Style) ผู้นำประเภทนี้ จะดึงดูผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความเชื่อว่าการเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ได้ความคิดเห็นที่กว้างขวางขึ้นและทำให้การยอมรับจากสมาชิกมีมากขึ้น

2.3 พฤติกรรมแบบเสรีนิยม (Laissez-Faire Style) เป็นผู้นำประเภทที่ค่อนข้างจะ “ปล่อย” คือจะให้คำแนะนำต่างๆไปเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย แล้วปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชากำหนดแนวทางปฏิบัติเอง ซึ่งวิธีการนี้ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระอย่างมาก และผู้ทำงานจะถูกใจด้วยตัวของเขาเอง ลักษณะความสัมพันธ์จะมีน้อย การทำงานเป็นไปในลักษณะเกรงใจ ไม่มีกฎเกณฑ์ ถือตัวใครตัวมัน ผู้นำจึงไม่สามารถเป็นหลักยึดได้

3. ทฤษฎีผู้นำเชิงสถานการณ์ (Contingency Theories)

ทฤษฎีนี้จะชี้ให้เห็นว่าจะมีลักษณะหรือปัจจัยหลายๆประการ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จในความเป็นผู้นำซึ่งมีลักษณะพลวัต (dynamics) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างแบบของผู้นำและความสำเร็จในสถานการณ์ที่ผู้นำมีความสามารถควบคุมอยู่ในระดับต่างๆ ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม

3.2 โครงสร้างของงาน ซึ่งหมายถึง ระดับของความแข็งชัดของจุดมุ่งหมายของงาน ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ตลอดจนแนวทางในการทำงาน

3.3 อำนาจตามหน้าที่ของผู้นำ ซึ่งหมายถึง ระดับอำนาจของผู้นำในการให้คุณและโทษผู้ใต้บังคับบัญชาหรือสมาชิกในกลุ่ม

4. ทฤษฎีวิถีทางเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ (The Parth Goal Theory of Leadership) ได้สรุปว่าทฤษฎีนี้มีการกำหนดรูปแบบของผู้นำไว้ 4 รูปแบบ คือ

4.1 ความเป็นผู้นำแบบสั่งการ (Leader Directiveness) ผู้นำประเภทนี้ มักอนุญาตให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับทราบอย่างชัดเจนว่าอะไรคือสิ่งที่พวกเขาต้องการให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้เกิดผลสำเร็จ ตลอดจนแนะนำจัดหาแนวทางให้ว่าควรจะต้องทำอย่างไร

4.2 ความเป็นผู้นำแบบให้การสนับสนุน (Leader Supportiveness) ผู้นำประเภทนี้จะแสดงความเป็นมิตรภาพเอาใจใส่ดูแล ศึกษาความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาจะรู้สึกถึงความเป็นมิตรและสามารถเข้าถึงความเป็นกันเอง กับผู้ใต้บังคับบัญชาได้โดยไม่ลำบากใจ

4.3 ผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จเป็นสำคัญ (Leader Achievement) ผู้นำประเภทนี้จะแสดงออกถึงความเชื่อมั่นอย่างสูงที่สุดที่ตนมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และชอบวัตถุประสงค์ ที่ท้าทายให้ใช้ความสามารถเพื่อให้งานสำเร็จ

4.4 ผู้นำแบบเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม (Leader Participativeness) เป็นผู้นำ ที่ชอบปรึกษางานร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งให้เกียรติและเห็นคุณค่าในแนวความคิดของ ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยดี

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ สามารถนำข้อมูลทฤษฎีภาวะผู้นำ เซึ่งคุณลักษณะมาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าภาวะผู้นำของครูพลศึกษาที่ส่งผล ถึงความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์การ

คุณลักษณะของภาวะผู้นำ

คุณลักษณะของภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญของผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเชื่อถือ เชื่อมั่น เชื่อฟังและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง อันจะทำให้ การปฏิบัติภารกิจได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คุณลักษณะของภาวะผู้นำจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้นำ ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำ จากนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

สต็อกดิลล์ (Stogdill, 1974) มีความเห็นว่าคุณลักษณะของผู้นำที่ดี มีดังนี้

1. ลักษณะทางกาย ผู้นำเป็นผู้ที่แข็งแรง มีร่างกายเป็นสง่า
2. ภูมิหลังทางสังคม ผู้นำเป็นผู้ที่มีการศึกษา และมีสถานะทางสังคมดี
3. สติปัญญา ผู้นำเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสูง มีการตัดสินใจดี และมีทักษะ

ในการสื่อความหมายและการพูด

4. บุคลิกภาพ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีจริยธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเอง

5. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน ผู้นำเป็นผู้ที่มีความปรารถนาจะทำดีที่สุด ปรารถนาที่จะ รับผิดชอบ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มุ่งที่งาน

6. ลักษณะทางสังคม ผู้นำเป็นผู้ที่ปรารถนาและร่วมมือกับคนอื่น มีเกียรติ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและคนอื่นๆ เข้าสังคมได้เก่ง มีความเฉลียวฉลาดในการสังคม

ยัคส์ (Yukl, 1989) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญที่ได้จากการศึกษาลักษณะผู้นำก็คือ ความคิดในเรื่องการถ่วงดุล (Balance) ซึ่งหมายถึงกรณีต่อไปนี้

1. การมีลักษณะบางอย่างที่เหมาะสม เช่น ความต้องการบรรลุผลสำเร็จ ความต้องการผูกพันกับผู้อื่น ความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเสี่ยงริเริ่ม กล้าตัดสินใจ การรักษาสติหิ คือผู้นำไม่ควรมีลักษณะดังกล่าวมากหรือน้อยจนเกินไป

2. การมีอารมณ์ควบคู่กัน เช่น อารมณ์ที่อยากมีอำนาจอย่างแรงกล้าต้องควบคู่ไปกับการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์เพื่อป้องกันไม่ให้นำเหิงอำนาจ คือ ไม่รวบอำนาจแต่แบ่งปันอำนาจ (Empowerment) ให้ผู้ใต้บังคับบัญชา

3. การคำนึงถึงงานต้องสมดุลกับการคำนึงถึงคน เช่น การคำนึงถึงความต้องการของผู้นำต้องสมดุลกับการคำนึงถึงความต้องการขององค์การ การคำนึงถึงความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องสมดุลกับความต้องการของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงต้องสมดุลกับความต่อเนื่องของงาน เป็นต้น สรุปได้ว่าลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิผล คือ บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการสร้างดุลอย่างเหมาะสมกับบทบาทที่ขัดแย้งกัน

แมกนุสัน (Magnusan, 1971) ได้ศึกษาวิจัยพบว่าคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียน ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ คุณลักษณะด้านวิชาชีพ และคุณลักษณะส่วนตัว ทั้งสองคุณลักษณะ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. คุณลักษณะด้านวิชาการ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้
 - 1.1 มีความสามารถในการติดต่อและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
 - 1.2 มีความรู้ในสาขาวิชาชีพเป็นอย่างดี
 - 1.3 รู้จักมอบหมายงานให้ผู้อื่นทำ
 - 1.4 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
 - 1.5 ให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 1.6 เป็นผู้ที่เข้าใจและมีเวลาสำหรับผู้ร่วมงาน
 - 1.7 ให้ความสนใจในบุคคลอื่นๆ
 - 1.8 มีความสามารถในการวางแผนและการจัดระเบียบงาน
 - 1.9 รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่นๆ
 - 1.10 รู้จักใช้ช่องทางแห่งอำนาจหน้าที่

2. คุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้
 - 2.1 มีวิจรรย์ญาณและมีความยุติธรรม
 - 2.2 มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี
 - 2.3 มีความรู้กว้างขวาง
 - 2.4 เป็นผู้เสียสละไม่ใช้อารมณ์
 - 2.5 มีความจริงใจ
 - 2.6 มีความเป็นมิตร
 - 2.7 มีอารมณ์ขัน
 - 2.8 มีใจกว้างและเปิดเผย
 - 2.9 มีความเสมอต้นเสมอปลาย
 - 2.10 มีความเมตตาปราณีและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

องรี ฟาโยล (Henri Fayol, 1949) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้ผู้นำ ดังนี้

1. ผู้นำที่ดีจะต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง (Physical)
2. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้มีจิตที่ดี (Mental) กล่าวคือ มีความสามารถที่จะเข้าใจเรียนรู้ และปรับตัวได้
3. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยา (Moral)
4. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้มีการศึกษา (Education)
5. ผู้นำที่ดีจะต้องมีความเข้าใจในระเบียบวิธีการ (Technical) ในการปฏิบัติงาน
6. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ (Experience) อย่างกว้างขวาง

ประชุม รอดประเสริฐ (2527) ได้วิเคราะห์และจัดเป็นหมวดหมู่ของคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ 5 ด้าน คือ

1. ด้านความสามารถ (Capacity) หมายถึง ความเป็นผู้มีสติปัญญาดี ความเป็นผู้มีความตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาในการติดต่อกับผู้อื่น เป็นผู้มีความริเริ่มสร้างสรรค์ และความเป็นผู้มีวิจรรย์ญาณในการตัดสินใจ
2. ด้านความสำเร็จ (Achievement) หมายถึง ความเป็นผู้นำใฝ่ในการศึกษา หาความรู้และเป็นนักวิชาการ ความเป็นผู้มีความรู้ในการปฏิบัติงาน และเป็นผู้ที่ทำงานให้สำเร็จ ด้วยความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

3. ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความเป็นผู้นำที่ไว้วางใจได้ ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้ทำงานเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นผู้มุ่งมั่นในการทำงาน ความเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง และความเป็นผู้ปรารถนาที่จะทำงานให้ดีที่สุดคุณภาพ

4. ด้านความมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ความสามารถที่จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการมีความสามารถในการปรับปรุงตนให้เข้ากับบุคคลอื่นๆ และมีอารมณ์เข้าขั้นตามโอกาสอันควร

5. ด้านฐานะตำแหน่ง (Status) หมายความว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจดี รวมทั้งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือเป็นที่ชื่นชมแก่บุคคลโดยทั่วไป

6. ด้านสถานการณ์ (Situation) หมายความว่า จะต้องเป็นบุคคลที่รู้จักกาลเทศะ มีความคิด มีทักษะ ให้ความสนใจจะทำงานให้เป็นผลสำเร็จ

นิโคเดิร์น เชิดพุทธ (2551, หน้า 8) ได้สรุปลักษณะของภาวะผู้นำที่ควรมี ไว้ดังนี้

1. เป็นความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในด้านการกระทำตามที่ผู้นำต้องการ และสามารถจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำกิจกรรมที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายขององค์การได้

2. เป็นกระบวนการความเป็นผู้นำจากการใช้อิทธิพลที่จะควบคุมและประสานงานกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย

3. เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางอำนาจอย่างหนึ่งของผู้นำจนได้รับการยอมรับนับถือในพฤติกรรมของเขาจากสมาชิกของกลุ่มและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. อิทธิพลในตัวของผู้ผู้นำที่นำมาใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ โดยการชี้แนะผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Specified Goal)

5. การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคล โดยมีบุคคลหนึ่งทำหน้าที่ให้การชี้แนะการกระทำดังกล่าว ทำให้บุคคลอื่นๆ เชื่อมั่นในผลงานของเขา ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากลักษณะการแสดงออกในการชี้แนะตามที่เขาได้แนะนำไว้

6. ความคิดริเริ่มและการรักษาสภาพของความเชื่อถือในการปฏิบัติงานร่วมกัน

7. การที่บุคคลที่มีอิทธิพลและทำให้เกิดการยอมรับเกี่ยวกับการบริหารงานประจำในองค์การ

8. เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ และมีการจูงใจเกิดพฤติกรรมในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตลอดจนใช้อิทธิพลให้กลุ่มดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน

จากการสังเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำและภาวะผู้นำ พอจะสรุปมาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำได้ ดังนี้

1. มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์
2. มีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาด มีการศึกษาดี
3. มีบุคลิกลักษณะดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความน่าเชื่อถือเสียสละ
4. มีความรับผิดชอบ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความกล้า เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้
5. มีมนุษยสัมพันธ์ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

มีความอ่อนน้อม สุภาพนุ่มนวล มีความจริงใจ เป็นมิตร

6. มีคุณธรรม ศีลธรรมจรรยา มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่คดโกง มีความยุติธรรม

ไม่ลำเอียง

7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักพัฒนาและหาแนวคิดใหม่ๆ มีความทะเยอทะยาน
8. มีปฏิภาณไหวพริบ มีความสามารถในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ตามสภาวะ

และโอกาสต่างๆอย่างได้ผล

9. มีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นเอาใจจริงเอาจ้งในการทำงาน มีความเพียรพยายาม
10. มีวินัย เคารพกฎเกณฑ์ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
11. มีความสามารถในการปรับตัว ปรับอารมณ์ มีอารมณ์ขัน
12. มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อคนอื่น มีความพร้อมที่จะนำผู้อื่น สามารถจูงใจ

ผู้อื่นได้ดี

13. มีความเข้าใจในระเบียบวิธีการ ในการปฏิบัติงาน
14. เป็นผู้มีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง มองการณ์ไกล
15. มีเหตุผลสามารถแยกผิดถูกได้ มีความสามารถในการวินิจฉัย

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูพลศึกษา

ความหมายของครูพลศึกษา

มีผู้ให้ความหมายของครูพลศึกษาหรือผู้ฝึกสอนกีฬาไว้ ดังนี้

ไพฑูรย์ จัยสิน (2516, หน้า 60 อ้างอิงใน จรรยา แก่นวงษ์คำ, 2529, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของครูพลศึกษาว่า หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่สอนหรือจัดกิจกรรมทางกีฬากการออกกำลังกายในโรงเรียนเพื่อให้เกิดพัฒนาการทางกาย ทางประสาท ทางสติปัญญา และอารมณ์

จรวบ แก่นวงษ์คำ (2529, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของครูพลศึกษาว่า หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงาน หรือทำหน้าที่เกี่ยวกับบริหารและจัดกิจกรรมพลศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษา

ชาญชัย โพธิ์คลัง (2530, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของครูพลศึกษาหรือผู้ฝึกสอนกีฬาว่า หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสอน การฝึก และการแนะนำเทคนิคการกีฬา ตลอดจนวางแผนจัดกีฬาในโรงเรียน รวมทั้งเป็นผู้ตัดสินกีฬา

ชาญณรงค์ ศรีประเสริฐ (2536, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของครูพลศึกษา หรือผู้ฝึกสอนกีฬาว่า หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีความรอบรู้ มีบทบาทในการควบคุมดูแลประสานงาน กำหนดเกณฑ์ต่างๆในการฝึกกีฬา ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตามเจตนารมณ์ของอุดมคติของการพลศึกษาและกีฬา

มนัส ยอดคำ (2539, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของครูพลศึกษาหรือผู้ฝึกสอนกีฬาว่า หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ฝึก ทำหน้าที่สอน ตลอดจนการให้คำแนะนำต่างๆแก่นักเรียน หรือนักกีฬาในการเล่นกีฬา รวมถึงการแข่งขันกีฬา

วรศักดิ์ เพียรชอบ (2548, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของครูพลศึกษาและกีฬาว่า หมายถึง ผู้ที่ยึดถือในหลักการและปรัชญาของการพลศึกษาและการกีฬา และได้ใช้กิจกรรมพลศึกษาและกีฬาเป็นสื่อในการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้และมีพัฒนาการในทุกๆด้านตามหลักการและปรัชญาการพลศึกษาและการกีฬา คือ

1. ด้านสมรรถภาพทางกาย
2. ด้านทักษะการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย และทักษะการกีฬา
3. ด้านความรู้ ความเข้าใจในวิธีการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายและการเล่นกีฬา
4. ด้านคุณธรรมประจำตัว
5. ด้านการมีเจตคติที่ดีต่อการพลศึกษาและการกีฬา

ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตามเจตนารมณ์ของอุดมคติของการพลศึกษาและกีฬา

จากความหมายของครูพลศึกษา สามารถสรุปได้ว่า ครูพลศึกษา หมายถึง ครูที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะกีฬา ทำหน้าที่จัดกิจกรรมทางพลศึกษา ฝึกสอนกีฬา ตัดสินกีฬา และกิจกรรมกีฬา ภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักจรรยาบรรณของครูพลศึกษา

ก่อนที่จะกล่าวถึงจรรยาบรรณของครูพลศึกษา ควรได้ทราบถึงจรรยาบรรณของครู โดยคุรุสภา (สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2540, หน้า 14 อ้างอิงใน บุญส่ง เทียนคำ, 2545, หน้า 26) ได้ให้ความหมายของจรรยาบรรณครูกว่า หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติ หรือการปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู เพื่อรักษาหรือส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของความเป็นครูไทย เป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ เรียกว่า ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 โดยประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 7 พฤษภาคม 2539 มีทั้งหมด 9 ข้อ ดังนี้

1. ครูต้องรักศิษย์และเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงาม ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

จรรยา แก่นวงษ์คำ (2523, หน้า 57 - 59) ได้กำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพเกี่ยวกับพลศึกษาไว้ดังนี้

1. ครูผู้สอนพลศึกษาควรมีศรัทธาในอาชีพครู และให้เกียรติแก่ครูด้วยกัน ซึ่งครูผู้สอนเมื่อมีความเชื่อ มีความศรัทธาในอาชีพตนที่กำลังเผชิญอยู่อย่างจริงจังแล้ว การเรียนการสอนก็ย่อมบังเกิดผลตรงตามเป้าหมายของการสอนพลศึกษาอย่างแท้จริงและบ่อยครั้ง มักจะเห็นและทราบว่าครูผู้สอนพลศึกษาที่อยู่ในอาชีพเดียวกันมีการขัดแย้งกันต่างๆ นานา อาจจะเป็นการขัดแย้งในผลประโยชน์อย่างเดียวกัน หรืออาจจะขัดแย้งความรู้ที่เรียนมาไม่เหมือนกันบ้าง

ไม่เท่ากันบ้าง ทำให้เกิดการทะเลาะกันบ่อยๆ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ครูพลศึกษาด้วยกันควรถูกให้เกียรติแก่ครูผู้ร่วมอาชีพเดียวกัน

2. ครูควรบำเพ็ญตนให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครู เพราะครูเป็นผู้มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรี ครูพลศึกษาจึงควรเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความรู้ในการที่จะประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้เรียน โดยมีความตั้งใจ ในการถ่ายทอดความรู้ให้ โดยมีได้เห็นแก่ความเหนื่อยยาก และถ้าครูพลศึกษาเมื่ออยู่ในอาชีพนี้แล้ว ควรใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ ความชำนาญอยู่เสมอ เพราะโลกทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมเหล่านี้ เป็นต้น เมื่อสิ่งทีกล่าวมาแล้ว ตัวอย่างนี้มีการเปลี่ยนแปลงก็เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูพลศึกษาจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน และจะต้องหาความชำนาญเพิ่มเติมหรืออย่างน้อยก็ต้องฝึกร่างกาย ฝึกตนให้มีความรู้และความชำนาญอยู่เสมอ

3. ครูพลศึกษาควรตั้งใจฝึกสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ เพราะถือว่าศิษย์หรือผู้เรียนหรือเด็ก ต่อไปในอนาคต จะต้องเป็นกำลังของชาติ จึงต้องสอนให้ศิษย์มีการพัฒนาทางร่างกายและอารมณ์ สติปัญญา สังคม และสอนให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา สามารถอยู่ในระบอบประชาธิปไตยอย่างมีสุขได้ เมื่อศิษย์ประพฤติตนดีก็ย่อมเป็นพลเมืองดีของชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4. ครูพลศึกษาควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนเด็กอย่างใกล้ชิดด้วย โดยลำพังแล้วครูจะสอนศิษย์แต่เฉพาะอยู่ในโรงเรียน ย่อมไม่ทราบปัญหาของเด็กที่บ้านของเด็กได้อย่างละเอียด บางครั้งครูสอนลูกศิษย์แล้วอาจจะได้ผลเป็นที่ไม่พอใจนักเพราะศิษย์แต่ละคน ย่อมมีความสามารถต่างกัน เด็กบางคนอาจจะมีปัญหาไม่เหมือนกัน หรืออาจจะมีปัญหาเหมือนกันก็ตาม แต่สาเหตุของปัญหาอาจจะแตกต่างกัน ดังนั้นถ้าครูได้ร่วมมือกับผู้ปกครองแล้ว การอบรมสั่งสอนย่อมได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ครูพลศึกษาควรรู้จักเสียสละและรับผิดชอบในหน้าที่การงานทั้งปวง ครูอาจจะเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตนบ้างในการจะสอน จะฝึก และติดตามผลการเรียนของลูกศิษย์ของตน และรวมทั้งการสอนของตนด้วย นั่นหมายถึงการเสียสละเวลาในการเรียนการสอน และบางครั้งถ้าเป็นสิ่งจำเป็นและอาจจะเป็นประโยชน์แก่ตนและสังคมแล้ว ครูพลศึกษาก็ควรรู้จักเสียสละบ้าง แม้แต่การงานที่ตนสอนก็ต้องรู้จักรับผิดชอบเช่นเดียวกันว่า จะต้องสอนเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้แต่แรก การงานทั้งปวงที่ได้รับมอบหมายก็ต้องเอาใจใส่อยู่เสมอโดยไม่โยนความรับผิดชอบให้แก่คนอื่น คนนี้

6. ครูพลศึกษาควรรู้จักรักษาชื่อเสียงของครูด้วยกัน ถ้าเป็นคณะครูพลศึกษาที่มีอาชีพเดียวกัน เมื่อมีอะไรพอจะตกลงพูดจากันได้ก็ควรจะตกลงกันได้ด้วยดี ถ้าเป็นสิ่งหรือเป็นเรื่องที่ตกลงกันได้ยาก ก็ควรมีเวลาปรึกษา ไตร่ตรองให้นาน คิดและทำอย่างมีเหตุมีผลที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และในเวลาเดียวกันนั้น ครูพลศึกษาก็ขึ้นชื่อว่าเป็นครูเหมือนกันกับครูวิชาอื่นๆ หมวดยื่นๆ ก็ควรรักษาชื่อเสียงคณะครูอื่นด้วยกันด้วย เป็นต้นว่าเรื่องภายในของคณะครูถ้าเป็นความลับหรือเป็นเรื่องที่ควรปกปิดก็ควรปกปิดให้ดี เพื่อชื่อเสียงของคณะครูของตนเอง ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ชาติบ้านเมืองด้วย

7. ครูพลศึกษาควรรู้จักมัธยัสถ์และพยายามสร้างฐานะของตนเองให้อยู่ในสภาพปกติและดีขึ้นเสมอเพราะตามนโยบายของรัฐบาลก็ต้องการให้ประชาชนมีการประหยัดอยู่แล้ว ถ้าครูพลศึกษารู้จักประหยัดและรู้จักมัธยัสถ์อย่างสม่ำเสมอแล้ว ฐานะและเศรษฐกิจของครูพลศึกษาก็ย่อมดีไปด้วย ซึ่งครูพลศึกษาจะต้องส่งเสริมวิทยฐานะของตนให้มีความทันสมัยอยู่เสมอแล้วก็ไม่พอ ยังจะต้องมีฐานะทางการเงินรวมทั้งฐานะทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ด้วย

8. ครูควรยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ และไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น เพราะต่างก็รู้กันว่าทุกศาสนาดีทุกศาสนา จะสั่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี แต่มีวิธีการอบรมสั่งสอนกันต่าง ๆ กัน แต่ท้ายสุดก็คือ ต้องการสอนให้คนเป็นคนดี ครูพลศึกษาก็ต้องมีศาสนาประจำตน ยึดมั่นในความเชื่อของศาสนาตนอย่างเคร่งครัด และในขณะที่เดียวกันนั้นก็ไม่ต้องลบหลู่ศาสนาอื่นเช่นกัน เพราะศาสนาของใครๆ ก็ยึดมั่น นับถือและมีความเชื่อมีศรัทธาในศาสนาของตน จึงไม่ควรที่จะไปลบหลู่ศาสนาอื่นที่ตนมิได้นับถืออันอาจทำให้เกิดทะเลาะวิวาทแตกความสามัคคีกันในชุมชนแห่งนั้นสมัยนั้น

9. ครูพลศึกษาควรบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม อาจจะช่วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งการบำเพ็ญตนต่อสังคมนี้ก็อยู่ในกรอบของสังคมที่ดี อาจจะช่วยสนับสนุนการในชุมชน อาจจะทำกิจกรรมของพลศึกษามาใช้เป็นกิจกรรมของนันทนาการ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ซึ่งในการจัดกิจกรรมพลศึกษาและกิจกรรมนันทนาการนี้ ครูพลศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมาก ในอันจะทำให้คนในชุมชนในสังคมนั้นมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ครูพลศึกษาจึงต้องเสียสละทั้งความเหน็ดเหนื่อยทางกาย สติปัญญาทางใจ เพื่อการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง

วาสนา คุณาอภิสิทธิ์ (2536, หน้า 85) ได้กล่าวถึงหลักจรรยาบรรณของครูพลศึกษาไว้ดังนี้

1. เนื่องจากครูพลศึกษามีอาชีพในการสอน เพราะฉะนั้นจรรยาบรรณทุกอย่างเกี่ยวกับการสอน ซึ่งตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการจัดการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเมื่อครูพลศึกษามีอาชีพในการสอน เพราะฉะนั้นจรรยาบรรณที่สร้างก็ถือว่าเป็นจรรยาบรรณของครูพลศึกษาด้วย
2. ครูพลศึกษามีหน้าที่และรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนว่าจะทำอย่างไรบ้าง
3. ระบบประชาธิปไตยทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการสอนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการวางแผน รวมทั้งการใช้สถานที่ เพราะฉะนั้นครูพลศึกษาต้องขจัดทุกอย่างเพื่อเสนอสนอง
4. สิ่งหรือข้อมูล (Information) ต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวครูหรือนักเรียนต้องถือเป็นความลับของครูและนักเรียน
5. ขณะที่ครูพลศึกษาเป็นกันเองกับนักเรียน เราไม่ควรให้ความเป็นกันเองมาเป็นอุปสรรคต่อการสอนที่จะให้ได้ผลดีคือ จะต้องรู้ว่าอะไรควร ไม่ควร
6. ครูพลศึกษาควรเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับพลศึกษา หลักการทางจรรยาบรรณหรือคุณลักษณะอย่างอื่นที่จะเป็นตัวอย่างต่อไป
7. เพื่อให้การสอนได้ผลดี ครูพลศึกษาควรจะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูงเคารพซึ่งกันและกัน เข้าใจซึ่งกันและกัน
8. ครูพลศึกษาต้องร่วมมือกับนักเรียนในทุกๆ อย่างที่โรงเรียนได้วางวัตถุประสงค์เอาไว้ เพื่อความสำเร็จทางการศึกษาของโรงเรียนนั้นๆ ไม่ควรหวังแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว
9. ครูพลศึกษาต้องเข้าใจใช้แนวทาง คือ สายทางบริหารเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน สายของการบริหารงานไม่ควรก้าวก่ายกัน
10. ครูพลศึกษาต้องมีหน้าที่ศึกษาหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงและดัดแปลงอาชีพทางพลศึกษาให้ได้ผลดีขึ้น
11. จรรยาบรรณแห่งอาชีพ ถือการกระทำที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษามากกว่าประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อความมีชื่อเสียงของตนเอง
12. ครูพลศึกษาต้องไม่แนะนำ และไปเกี่ยวข้องกับทุนการค้าเพื่อประโยชน์ส่วนตัวในวัสดุเกี่ยวกับอุปกรณ์พลศึกษาเพื่อเอาค่าตอบแทน
13. เป็นหน้าที่ของครูพลศึกษา ที่ต้องศึกษาหาความรู้ และความเข้าใจในตัวนักเรียน และหาทางช่วยให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามให้มากที่สุดที่จะทำได้

14. หน้าที่ของครูพลศึกษาต้องคุ้นเคยและมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนที่เราอาศัยร่วมกับเขา โดยเฉพาะขอให้มีส่วนที่ทำให้ชุมชนเหล่านั้นน่าอยู่ น่าอาศัย เพราะฉะนั้นครูพลศึกษาต้องเป็นคนกระฉับกระเฉง ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับชุมชน

15. ในขณะที่ครูพลศึกษาเป็นผู้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หาความก้าวหน้านั้น ครูพลศึกษาต้องจัดหาวิชาชีพและให้มีสมาคมวิชาชีพ เพราะถือว่าสมาคมคล้ายๆเป็นจุดรวมของวิชาชีพ เป็นสมาคมที่มีสิทธิหรือรักษาสีทิวไว้ รักษาผลประโยชน์ หรือรักษาจรรยาบรรณของวิชาชีพนั่นได้

16. สถาบันที่เกี่ยวกับการผลิตครูพลศึกษา จะต้องผลิตครูให้เป็นผู้รู้จัก มีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่ดีให้ได้ผลดี และเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อวิชาชีพ

17. ครูพลศึกษาควรพยายามชักชวนเยาวชนทั้งชายหญิงที่มีความสามารถช่วยจรรโลงในวิชาชีพนี้ต่อไป เพราะฉะนั้นครูพลศึกษาต้องมีความเข้าใจในการฝึกหัดครู เพื่อจะผลิตครูพลศึกษาที่ดี

18. ครูพลศึกษาจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในส่วนตัวให้เพียงพอ และพอที่จะสอนได้อย่างดี

19. บุคลิกภาพที่ดีเยี่ยม และลักษณะนิสัยอันดี ช่วยให้ครูพลศึกษาสอนได้ผล และสามารถเข้ากับนักเรียนและผู้รับการฝึกสอนได้ดี

20. ความสัมพันธ์ระหว่างครูพลศึกษากับนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะให้การสอนและการแนะแนวได้ผลดี

21. ความสัมพันธ์ระหว่างครูพลศึกษากับครูอื่นๆ รวมทั้งผู้บริหารงานอาชีพ และชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความนับถือแก่ตัวครูพลศึกษา ในฐานะอาชีพและโครงการของเขา

22. ครูพลศึกษาจะต้องทำงานภายใต้หรือในจรรยาบรรณนี้ เพื่อป้องกันตัวเองและผู้ร่วมอาชีพ ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยในการประพฤติปฏิบัติ

จากจรรยาบรรณของครูและครูพลศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าครูพลศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีทั้งในเรื่องส่วนตัว และการปฏิบัติหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อส่งเสริมอาชีพครูให้ก้าวหน้าต่อไป

คุณลักษณะของครูพลศึกษา

เนื่องจกงานของครูพลศึกษา เป็นงานที่มีความรับผิดชอบในวงกว้างและเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งในแง่ของการสอน การจัดนักเรียน การใช้สถานที่ อุปกรณ์และอื่นๆ ทั้งในและนอกเวลาเรียน ดังนั้นครูพลศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในวิชาชีพพลศึกษา

ครูพลศึกษาทุกคนจึงสมควรที่จะได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองอยู่ตลอดเวลา (วาสนา คุณาอภิสิทธิ์, 2536, หน้า 79) ซึ่งมีผู้ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะของครูพลศึกษาไว้ดังนี้

สมศักดิ์ อยู่คง (2527, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะของครูพลศึกษาว่าหมายถึง พฤติกรรมทั้งทางด้านส่วนตัวและด้านวิชาชีพ ที่ครูพลศึกษาแสดงออกในขณะปฏิบัติหน้าที่

วิจิต จิตรจักร (2542, หน้า 10 อ้างอิงใน ทศพล พูลพุดิ และคณะ, 2548, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะของครูพลศึกษาว่าหมายถึง ท่าที อุปลักษณ์ พฤติกรรมหลัก และพฤติกรรมบ่งชี้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

วรศักดิ์ เพียรชอบ (2523, หน้า 40) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูพลศึกษา ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ดีในวิชาพลศึกษา วิชาครู และวิชาการศึกษาทั่วไป
2. เป็นผู้มีความศรัทธาในวิชาชีพพลศึกษาอย่างแท้จริง
3. มีความรับผิดชอบสูง
4. เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี สุขภาพสมบูรณ์
5. เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จิตใจโอบอ้อมอารี
7. เป็นผู้ที่รักเด็ก มีอารมณ์สนุกสนาน

จุมพล หลักชัย (2525, หน้า 16) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูพลศึกษาไว้ว่า ครูพลศึกษาต้องมีความศรัทธาในอาชีพ มีระเบียบวินัย มีเหตุผล สุขภาพอ่อนโยน อดทนไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค ขยันขันแข็งและกระตือรือร้นในการทำงาน

สิริพร มิ่งกมลกุล (2527, หน้า 103) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูพลศึกษาไว้ว่า ครูพลศึกษาควรเป็นผู้อารมณ์ขันและอารมณ์ดี มีความมั่นคง ควบคุมตนเองได้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกับนักกีฬาได้ทันที่วงที่เอาใจใส่สุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียน และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักกีฬา

จรรยา แก่นวงษ์คำ (2529, หน้า 196) กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของครูพลศึกษาไว้ว่า

1. มีวัยอันสมควร
2. มีสุขภาพดี
3. มีความประพฤติน่าเลื่อมใส
4. มีความสง่า ความเป็นมิตร มีสุขภาพดี

5. มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและความสามารถในการพลศึกษาเป็นอย่างดี
6. เป็นผู้ที่ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ
7. มีสมรรถภาพในการเล่นเก็กีฬา หรือกิจกรรมพลศึกษาได้ดีพอสมควร

และสามารถตัดสินกีฬาได้

8. มีความสามารถในการสอน รู้วิธีการสอน รู้วิธีฝึก และรู้ดำเนินงานพลศึกษา ในโรงเรียนได้ดี

ไพฑูรย์ จัยสิน (2516, หน้า 61 อ้างอิงใน จรรยา แก่นวงษ์คำ ,2529, หน้า 196)

ได้กล่าวว่า ครูพลศึกษาที่ดี ควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีสุขภาพดี และมีทักษะที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ
2. มีความเชื่ออย่างจริงใจว่า พลศึกษา เป็นโปรแกรมใหญ่ที่เกี่ยวข้องไม่เพียงแต่การเล่น เกม และการเข้าร่วมกีฬาต่างๆ
3. มีความกระหายใคร่ที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาแนวความคิด

ทางด้านอาชีพต่างๆ

4. ครูพลศึกษา ควรจะเฝ้าหาลู่ที่จะส่งเสริมตนเองให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ
5. ลักษณะท่าทางที่ดี และมีเสน่ห์ในการดึงดูดความสนใจของสังคม

ช่วยให้การทำการต่างๆสัมฤทธิ์ผล

6. ครูพลศึกษาที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต ต้องเป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาด และมีเหตุมีผล

7. ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล คือลักษณะพิเศษอันหนึ่ง ที่จะช่วยให้ครูพลศึกษาประสบผลสำเร็จ

วาสนา เผือกผ่อง (2533, หน้า 37 – 38) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูพลศึกษา ไว้ว่า ครูพลศึกษาควรมีความสุภาพ เข้าใจและมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักกีฬา เชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา มีความสามารถในการติดต่อและประสานงานขอความร่วมมือจากผู้อื่น เป็นผู้นำชุมชนได้และสามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้

จิรภรณ์ ศิริประเสริฐ (2543, หน้า 19 – 21) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะของครูพลศึกษา แบ่งออกได้เป็น 2 ด้านใหญ่ คือ

1. คุณลักษณะด้านส่วนตัว ได้แก่ การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์ คุณธรรม สุภาพเรียบร้อย และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

2. คุณลักษณะด้านวิชาการ ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถด้านการสอน ด้านอาชีพ และด้านการดูแลปกครองนักเรียน เป็นต้น

กิตติศักดิ์ รุ่งเจริญ (2545, หน้า 2 -3) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูพลศึกษา ในอนาคต ควรมีดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพของผู้สอนกีฬาจะต้องมีสุขภาพแข็งแรง แต่งกายเหมาะสม พุดจาสุภาพ มีระเบียบวินัย ควบคุมอารมณ์ได้ มีความอดทน รับผิดชอบในหน้าที่ เชื้อมั่น ในตนเอง มีความยุติธรรม วางตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ และมีจรรยาบรรณในอาชีพ

2. ด้านเนื้อหาและวิชาการ มีความรู้เกี่ยวกับทักษะ กฎ กติกา หลักการฝึกซ้อม อุปกรณ์การฝึกซ้อม หลักของการเป็นผู้ฝึกสอน หลักการบริหารทีม ปรับปรุงวิธีการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันอยู่เสมอ

3. ด้านการวางแผนและการเตรียมการฝึกซ้อมของผู้ฝึกสอนกีฬาจะต้องมีความรู้ ในเรื่องการวางแผนการฝึกซ้อม ส่วนการประเมินผลนักกีฬาจะต้องสามารถวิเคราะห์ และปรับปรุง ข้อผิดพลาดของนักกีฬาได้

สรุปภาวะผู้นำของครูพลศึกษา

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำ และคุณลักษณะ ของครูพลศึกษา จึงได้จำแนกภาวะผู้นำของครูพลศึกษา ได้ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม
2. ด้านบุคลิกภาพ
3. ด้านมนุษยสัมพันธ์
4. ด้านวิชาการ

ด้านคุณธรรม

ความหมายของคุณธรรม

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคุณธรรม ไว้หลายแนวทาง ดังนี้

นवलเพ็ญ และวีระยุทธ วิเชียรโชติ (2521, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ว่าหมายถึง หลักของความดีความควรกระทำ และความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม และวัฒนธรรม บุคคลยึดคุณธรรมเป็นหลักประจำใจ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสุขความเจริญของตนเอง และเพื่อสังคมเป็นระเบียบและเป็นสุข

กรมวิชาการ (2523, หน้า 131) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึง ความดีงาม

อันมีอยู่ในตัวบุคคล คุณธรรมเกิดมาจากการปลูกฝัง การที่ได้เห็น ได้ยิน และได้อ่าน ที่สำคัญที่สุด ได้เห็นพฤติกรรมที่แสดงคุณธรรมของบุคคลที่เคารพรักเป็นตัวอย่างมา

วีระ บำรุงรักษา (อ้างอิงใน กรมวิชาการ, 2523, หน้า 131) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึง สภาพของจิตที่เป็นกุศล คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการแสดงออกเป็นการกระทำ พฤติกรรมหรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

กมล ทองธรรมชาติ (2525, หน้า 80) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง ธรรมหรือหลักความประพฤติที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม

สรุปได้ว่า คุณธรรมหมายถึง หลักความดีงามที่บุคคลนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างสงบสุข

ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านคุณธรรม

วาสนา เผือกผ่อง (2533, หน้า 34 – 35) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูพลศึกษาด้านคุณธรรมไว้ดังนี้

1. รับผิดชอบในหน้าที่การงาน
2. ความซื่อสัตย์สุจริตและความมีสำนึก
3. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีระเบียบวินัย
6. อุทิศเวลาให้แก่การทำงาน
7. การรู้จักประเมินผลและปรับปรุงตนเอง
8. เสียสละเพื่อส่วนรวม
9. ไม่เล่นการพนัน
10. ไม่กระทำความผิดเรื่องชู้สาว
11. มีความเมตตากรุณา
12. มีความยุติธรรม
13. มีความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยา
14. ความมีมารยาทในการพูด
15. การปฏิบัติตามระเบียบและข้อตกลงต่างๆ
16. ไม่ดื่มสุราหรือของมึนเมาในเวลาราชการ
17. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
18. ไม่ยุยงให้ผู้อื่นกระทำความผิด

19. การเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย

บรรจง สลึงค์ (2534, หน้า 45) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูด้านคุณธรรมไว้ดังนี้

1. มีความเมตตากรุณาต่อนักเรียน
2. มีความยุติธรรมในการปกครองและการพิจารณาผลงานของนักเรียน
3. มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
4. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่
5. มีความขยันต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. มีความอดทนต่อการรบกวนของนักเรียน
7. มีความประหยัดในการใช้จ่ายทรัพย์สินทั้งของส่วนตัวและของส่วนรวม
8. ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยของทางราชการ
9. ตรงต่อเวลาในการทำงาน
10. มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู
11. รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
12. มีศีลธรรมและความประพฤติดีงาม
13. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
14. รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
15. ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตย

สุรพล วงสินธุ์ (2535, หน้า 58) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของครูที่มีคุณธรรมควรมีคุณสมบัตินี้

1. เป็นผู้มีความพอดี ไม่ขาดไม่เกินความพอดี คือ ปฏิบัติตนอยู่ในทางสายกลาง ไม่มากไม่น้อย
2. เป็นผู้กระทำด้วยเจตนาดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ และทำไปเพื่อสิ่งที่ดีงามไม่ใช่ทำด้วยการถูกบังคับหรือด้วยผลประโยชน์ใดๆ
3. เป็นผู้ที่มีเหตุผลพอใจจะได้ปฏิบัติต่อผู้อื่น และเห็นประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง
4. เป็นผู้มุ่งสู่สันติสุข หรือความสงบ ไม่ใช่มุ่งความสมบูรณ์พูนสุขเป็นที่ตั้ง
5. เป็นผู้ที่มีความพอ รู้จักสละสิทธิทางธรรมชาติเพื่อเห็นแก่ส่วนรวม แล้วปฏิบัติตามข้อผูกพันและหน้าที่ด้วยความเหมาะสมควรเป็นที่ตั้ง
6. เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงามในการทำหน้าที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ และทำหน้าที่อย่างดีที่สุด

7. เป็นผู้ที่สามารถควบคุมแรงกระตุ้น และความอยากต่างๆเอาไว้ได้ด้วยเหตุผล
8. เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกฎ หรือมาตรการทางจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมแก่กาลเทศะ

อยู่เสมอ

ฉะนั้น ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านคุณธรรมกล่าวได้ว่า ครูพลศึกษาต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเหมาะสมแก่การเป็นครู ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมที่ดีงาม มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ มีความยุติธรรม มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม อุดม อุดมถ้อย ฐิแพ้ ฐิชนะ ฐิอภัย มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ไม่ประพฤตินิสัยเสื่อมเสีย ห่างไกลจากอบายมุข มีความเมตตากรุณา และตรงต่อเวลา

ด้านบุคลิกภาพ

ความหมายของบุคลิกภาพ

คำว่า “บุคลิกภาพ” มาจากคำละติน หมายถึง หน้ากากที่ตัวละครใช้สวม เวลาออกแสดง เพื่อแสดงบทบาทตามที่ถูกกำหนดให้ มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายท่าน ดังนี้ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2524, หน้า 32) กล่าวในทางจิตวิทยาเมื่อพูดถึงบุคลิกภาพ เราพูดในลักษณะรวมๆที่เป็นบุคคลนั้น แต่จะไม่บ่งบอกเฉพาะรูปร่างหน้าตา การแต่งกายเท่านั้น จะรวมถึงอุปนิสัย อธิยาศัย ความสามารถในโครงสร้างทางร่างกาย

สุภาวศ์ แสงวนิช (2526, หน้า 4) กล่าวว่า บุคลิกภาพที่ปรากฏออกมาในตัวบุคคล สามารถแยกออกเป็น 2 ลักษณะคือ บุคลิกภาพแบบตายตัว ซึ่งจะเป็นความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความเคร่งครัดและมีระเบียบวินัยในตนเอง มีการถือปฏิญญา มีลักษณะก้าวร้าวและบุคลิกภาพแบบเปลี่ยนแปลงได้เป็นลักษณะของคนที่ยพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ประชา ผ่องใส (2530, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ ลักษณะนิสัย ที่รวมกันเป็นแบบฉบับเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่มีความคงเส้นคงวา และสามารถสังเกตได้ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงถึงบุคลิกภาพ อาจแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น ในรูปแบบการกระทำหรือไม่กระทำ อาจได้แก่ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนลักษณะทางอารมณ์และสติปัญญา

วารุณี ธนวานิช (2530, หน้า 27) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ ลักษณะที่ปรากฏภายนอกและภายในของบุคคลนับตั้งแต่ รูปร่างหน้าตา กริยา ท่าทาง เจตคติ แรงจูงใจ สติปัญญา ความคิดเห็น ความสามารถ ปฏิกริยาตอบสนองทางอารมณ์ ลักษณะประจำตัวต่างๆ ความรู้สึกที่บุคคลนั้นมีต่อตนเอง ประสบการณ์และส่วนที่เหลือค้ำจากประสบการณ์ จึงเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น

วาสนา คุณาอภิสิทธิ์ (2536, หน้า 168) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างในลักษณะรวมๆ ของบุคคลหนึ่ง เช่น ท่าทาง รูปร่าง สัดส่วน น้ำเสียง คำพูด ความคิดเห็น ที่สามารถแสดงให้ผู้อื่นมองเห็นได้

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึงถึง ลักษณะที่สำคัญต่อพฤติกรรม และการปรับตัวของบุคคลได้แก่รูปร่าง หน้าตา ท่าทาง ความสามารถ แรงจูงใจ การแสดงออก ทางอารมณ์และผลที่เกิดจากประสบการณ์

ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านบุคลิกภาพ

สิริพร มิ่งมงคล (2527, หน้า 103) ได้สรุปคุณลักษณะของครูพลศึกษาด้านบุคลิกภาพไว้ ดังนี้

1. มีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา
2. มีอารมณ์ขันและอารมณ์ดี
3. มีอารมณ์มั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้
4. แสดงถึงความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ เช่น สามารถแก้ไขเหตุการณ์

เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ทันทั่วทั้งที่

5. มีความกระตือรือร้น
6. ใช้ภาษาท่าทางการพูดได้เหมาะสมเข้าใจง่าย
7. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน
8. เอาใจใส่ในสุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียน

ไพรัช ปานอุทัย (2530, หน้า 89 – 90) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูพลศึกษาด้านบุคลิกภาพไว้ดังนี้

1. มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
2. มีความร่าเริงแจ่มใส
3. มีความสุภาพอ่อนโยน
4. มีความอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง
5. มีความขยันขันแข็ง
6. พูดจาชัดถ้อยชัดคำ
7. มีลักษณะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
8. แต่งกายดีเหมาะสมกับกาลเทศะ
9. อารมณ์มั่นคง สุขุมรอบคอบ
10. รู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

11. มีความฉลาดไหวพริบดี
12. รู้จักรักษาความสะอาดร่างกาย
13. มีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น
14. เป็นผู้มีหลักการและอุดมคติทางพลศึกษา
15. มีความกระตือรือร้นในการทำงาน
16. ศรัทธาในอาชีพ

วาสนา คุณาภภิสัทธา (2536, หน้า 168) ได้อธิบายถึงบุคลิกลักษณะของครูพลศึกษาในภาพรวมว่า ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นผู้มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ
2. เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษในการสอน การฝึกปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในกีฬา

ได้หลายประเภท

3. มีความต้องการและพร้อมที่จะบริการแก่บุคคลทั่วไป
4. แต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่
5. ครูพลศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนได้
6. มีบุคลิกภาพของความเป็นผู้นำและมีความยุติธรรม

ดังนั้น สรุปได้ว่าภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านบุคลิกภาพ คือ ลักษณะนิสัยของครูพลศึกษาที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ เช่น เป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความร่าเริงแจ่มใส สุขภาพอ่อนโยน คล่องแคล่วว่องไว มีอารมณ์มั่นคงสุขุมรอบคอบ มีความน่าเชื่อถือ แต่งกายเรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นตัวอย่างที่ดีของลูกศิษย์และบุคคลทั่วไป กล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล และกระตือรือร้นในการทำงาน สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ และไม่มีการเบี่ยงเบนทางเพศ

ด้านมนุษยสัมพันธ์

ความหมายของมนุษยสัมพันธ์

คำว่า “มนุษยสัมพันธ์” (human relations) นี้ มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ ประยูร ทองสุวรรณ (2530, หน้า 4) ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ เป็นเรื่องราวที่ว่าด้วยพฤติกรรมของคนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับองค์การหรือหน่วยงานเพื่อให้การทำงานร่วมกันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เอ็ดวิน บี ฟลิปโป (Flippo, 1966, p 15 อ้างอิงใน จรุงญ ทองถาวร, 2536, หน้า 2) ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์คือ การรวมคนให้ทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือ ประสานงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้บังเกิดผลตามเป้าหมาย

เดวิส (Davis, 1957, หน้า 9) ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ เป็นการจูงใจบุคคลในกลุ่มให้ร่วมมือกันเพื่อทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ บังเกิดผลเป็นที่น่าพอใจทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากความหมายของมนุษยสัมพันธ์ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคลในองค์การใดองค์การหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง เพื่อดำเนินการให้องค์การนั้นหรือสังคมนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งจะมี 2 ลักษณะด้วยกันคือ มนุษยสัมพันธ์อันดีและมนุษยสัมพันธ์ไม่ดี ถ้ามีมนุษยสัมพันธ์อันดีบุคคลในองค์การหรือสังคมดังกล่าวก็จะมีความรู้สึกพึงพอใจต่อกันและกันมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ร่วมมือกัน ประสานงาน ช่วยเหลือ แบ่งปันและให้ภัยต่อกัน แต่ถ้ามนุษยสัมพันธ์ไม่ดีบุคคลในองค์การนั้นหรือสังคมนั้นก็มักจะไม่นับถือกัน ขัดแย้งกัน ไม่ร่วมมือกัน ไม่ช่วยเหลือต่างคนต่างอยู่ หรือถั่นแก่งกัน ส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์การหรือกลุ่มสังคมนั้นๆเสียหายบุคคลในกลุ่มขาดความสุข ซึ่งในท้ายที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อการทำงานดำเนินชีวิตของบุคคลทุกคนในกลุ่มนั้นๆไม่มากนักน้อย

ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านมนุษยสัมพันธ์

ครูพลศึกษามีคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ (สมชาย กล้าเวช, 2528, หน้า 50) ดังนี้ คือ

1. มีความเป็นกันเอง
2. ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหา
3. ให้ความสนใจหมั่นไต่ถามทุกข์สุขของนักเรียน
4. ให้ความสนใจและร่วมมือช่วยเหลืองานของชุมชน
5. ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของนักเรียน
6. สามารถขอความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรมทางพลศึกษา
7. สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นๆได้
8. มีความสุภาพต่อผู้บังคับบัญชา
9. เชื้อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา
10. ร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียน

วาสนา เผือกผ่อง (2533, หน้า 37 – 38) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูพลศึกษาด้านมนุษยสัมพันธ์ดังนี้ คือ

1. สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้
2. ร่วมมือกิจกรรมพลศึกษาของนักเรียน

3. ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา
4. เข้าใจและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก
5. มีความสุภาพ
6. ให้การต้อนรับและเป็นกันเองกับบุคคลที่มาติดต่อ
7. มีความสามารถในการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากผู้อื่น
8. สามารถเป็นผู้นำในชุมชนได้
9. สนใจเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชน
10. สามารถสร้างบรรยากาศทำให้เกิดความเข้าใจและเชื่อถือซึ่งกันและกัน
11. ให้ความช่วยเหลือต่อผู้อื่น
12. ให้ความสนใจ หมั่นไต่ถามทุกข์สุขของนักเรียน
13. ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

เชษฐา คุณมี (2536, หน้า 43) ลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งของครูด้านมนุษยสัมพันธ์

มี 10 ลักษณะ ได้แก่

1. ความสนใจหมั่นไต่ถามทุกข์สุขของนักเรียน
2. การช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา
3. ความเข้าใจในความแตกต่างของเด็ก
4. การให้คำปรึกษาหารือต่างๆ
5. การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของนักเรียน
6. สนใจให้ความร่วมมือและช่วยเหลืองานชุมชน
7. ให้การต้อนรับและเป็นกันเองกับผู้ที่มาติดต่อด้วย
8. ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนครูในโรงเรียน
9. สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนครูในโรงเรียนได้ดี
10. การช่วยเหลือแนะนำครูใหม่

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านมนุษยสัมพันธ์

คือ พฤติกรรมของครูพลศึกษาในการร่วมกันทำงาน เพื่อให้เกิดความราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ได้แก่ ควรเป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเป็นกันเองกับทุกคน มีความสุภาพ มีจิตใจเอื้ออาทร และมีเหตุผล สามารถทำงานและประสานงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ และช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยความเต็มใจ

ด้านวิชาการ

มีผู้ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูพลศึกษาด้านวิชาการไว้ ดังนี้

ยุภา บุรีภักดี (2533, หน้า 56) ได้กล่าวว่า ลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งของผู้ฝึกสอนกีฬาที่ดีด้านวิชาการที่มีอยู่นั้น จะต้องประกอบไปด้วยความสนใจในการค้นคว้า และวิจัยด้านต่างๆ ความพยายามเพิ่มวิทยฐานะพร้อมที่จะรับคำแนะนำด้านวิชาการจากผู้อื่น ซึ่งสามารถจำแนกได้ 12 ลักษณะ ดังนี้

1. การสะสมความรู้ วิทยาการต่างๆ
2. การใช้ห้องสมุดและแหล่งวิชาการ
3. การติดตามข่าวสาร
4. ความพร้อมที่จะรับคำแนะนำด้านวิชาการจากผู้อื่น
5. การติดตามความเคลื่อนไหวทางการศึกษา
6. ความพยายามเพิ่มวิทยฐานะ
7. การเป็นสมาชิกของสมาคมทางด้านวิชาการ
8. ความสนใจการทัศนศึกษา
9. ความสนใจเข้าฟังการอภิปรายและปาฐกถา
10. การศึกษาข้อบกพร่องในงาน
11. การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา
12. ความสนใจในการค้นคว้าและวิจัยด้านต่างๆ

วาสนา เผือกผ่อง (2533, หน้า 34 – 35) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูพลศึกษาด้านวิชาการ ควรมีลักษณะดังนี้

1. ใฝ่หาความรู้ด้านวิชาการอยู่เสมอ
2. ใฝ่หาความรู้ด้านพลศึกษาอยู่เสมอ
3. ใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับการกีฬาและกิจกรรมพลศึกษาอยู่เสมอ
4. เป็นผู้เก็บรวบรวมและสะสมตำราทางพลศึกษา
5. ใช้ห้องสมุดและแหล่งวิชาการทางพลศึกษาอยู่เสมอ
6. แสดงความตั้งใจที่จะรับรู้ทางด้านวิชาการจากผู้อื่น
7. มีความตั้งใจและพยายามในการเพิ่มสถานภาพของวิชาชีพ
8. เป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพทางพลศึกษา
9. ผลิตตำราและเอกสารทางวิชาการอยู่เสมอ
10. นำแนวคิดใหม่ๆ มาช่วยปรับปรุงงานพลศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้ดีขึ้น

11. ศึกษาข้อบกพร่องเกี่ยวกับงานวิชาชีพของตนเองอยู่เสมอ
12. สนใจในการศึกษางานวิจัยและทำการวิจัยทางด้านพลศึกษาอยู่เสมอ
13. เข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านต่างๆ ทุกครั้งที่มีโอกาส
14. สนใจเข้าร่วมการอบรมทางพลศึกษา
15. มีส่วนร่วมในการจัดประชุมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับพลศึกษา
16. สามารถใช้หลักสูตร เนื้อหาวิชา และแบบเรียนในวิชาที่สอนได้เป็นอย่างดี
17. สามารถจัดกิจกรรมพลศึกษาในโรงเรียนได้อย่างครบถ้วน และให้บริการแก่ชุมชน
18. มีความรู้ความเข้าใจและเอาใจใส่ในการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อกุล ในการจัดการสอน

พลศึกษา

19. สามารถแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการด้านพลศึกษาต่อบุคคลอื่น และที่ประชุมได้
- ไพรัช ปานอุทัย (2537, หน้า 86 – 87) กล่าวถึงคุณลักษณะครูพลศึกษาด้านวิชาการ

ไว้ดังนี้

1. แสวงหาความรู้ด้านวิชาการอยู่เสมอ
2. แสวงหาความรู้ด้านพลศึกษาและการกีฬาอยู่เสมอ
3. ใฝ่หาวิธีเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้ในการสอน
4. สะสมตำราทางพลศึกษา
5. รู้วิธีใช้ห้องสมุดและแหล่งวิชาการ
6. มีความพร้อมที่จะแนะนำด้านวิชาการและพลศึกษา
7. มีความพยายามเพิ่มวิทยฐานะทางพลศึกษา
8. เป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการและพลศึกษา
9. นำแนวคิดใหม่ๆ มาช่วยปรับปรุงด้านพลศึกษาให้ดีขึ้น
10. สามารถผลิตตำราและเอกสารทางด้านพลศึกษา
11. ความสนใจในการค้นคว้าและวิจัยทางด้านพลศึกษา
12. เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิชาการด้านต่างๆ ทุกครั้งที่มีโอกาส
13. ความสามารถในการจัดประชุม อบรมสัมมนา ทุกครั้งที่มีโอกาส

จรรยา แก่นวงศ์คำ (2523, หน้า 59 – 60) ได้กล่าวว่า ครูพลศึกษา มีหน้าที่ในการส่งเสริมกิจกรรมทางพลศึกษา การกีฬา นันทนาการ ลูกเสือ เนตรนารี ให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในด้านการกีฬา และการละเล่นพื้นเมือง ทั้งในการฝึกอบรมบุคลากรในด้านสวัสดิการ สวัสดิภาพ และวิทยาการความปลอดภัย งานบริการสังคม

ถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของอาจารย์ผู้สอนพลศึกษา เพราะการบริการสังคมจะช่วยสนับสนุนให้การสอน การวิจัย การส่งเสริมสุขภาพพลานามัย ให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น วิธีการให้บริการทางสังคมนั้นมีหลายวิธี เช่น การอบรม การสัมมนา การสอนกลุ่มสนใจ การจัดนิทรรศการ การจัดปฐกถา การบรรยายพิเศษ การสาธิต การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาด้านวิชาการ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางวิชาพลศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการวางแผนการสอนอย่างมีระบบ มีเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ มีความคิดริเริ่มสามารถสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อประกอบการสอน รวมทั้งมีความสามารถในการวัดผลประเมินผลทางด้านวิชาพลศึกษา สามารถสอนให้ผู้เรียน รู้จักคิดวิเคราะห์ กล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน สามารถผลิตและเผยแพร่ตำราทางพลศึกษา เป็นผู้ที่ทำกรวิจัยด้านพลศึกษา สนใจติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ อยู่เสมอ สามารถให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการด้านพลศึกษาต่อชุมชนได้อย่างเหมาะสม มีทักษะความสามารถในการเล่นกีฬา และนำเทคนิคเฉพาะตัวมาใช้ในการเล่นกีฬาได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ไพรัช ปานอุทัย (2530) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะของครูพลศึกษาที่เป็นอยู่ และพึงประสงค์ตามทฤษฎีของผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 5 พอสรุปได้ดังนี้ คุณลักษณะที่เป็นอยู่ตามทฤษฎีของผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูง โดยการจัดลำดับความสำคัญของครูพลศึกษาที่เป็นอยู่จากสูงสุดได้ดังนี้ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม และความประพฤติ ด้านกีฬาและความสามารถทางการกีฬา ด้านการจัดกิจกรรมทางพลศึกษา ด้านการสอน และด้านวิชาการ

ผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์ จัดลำดับความสำคัญของครูพลศึกษาที่พึงประสงค์ จากสูงสุดได้ดังนี้ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสอน ด้านการจัดกิจกรรมทางพลศึกษา ด้านกีฬาและความสามารถทางการกีฬา และด้านวิชาการ

มนศักดิ์ สืบเชื้อ (2534) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง คุณลักษณะของครูพลศึกษา ตามทฤษฎีของผู้บริหารโรงเรียน ครู และครูพลศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทฤษฎีของผู้บริหารโรงเรียน ครูและครูพลศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยส่วนรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อมีการพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน โดยมีการเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ย จากสูงสุดไปหาต่ำสุดได้แก่ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านการสอน ด้านวิชาการ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านกีฬาและความสามารถทางการกีฬา เมื่อมีการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทฤษฎีของผู้บริหารโรงเรียน ครูและครูพลศึกษา โดยส่วนรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูพลศึกษาให้ความสำคัญคุณลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนและครู

บุญส่ง เทียนคำ (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและนักเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการสอน และด้านวิชาการ และจากการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและนักเรียน พบว่า ผู้บริหารและนักเรียนมีความเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

ภรภัทร เกื้อจิตติพร (2545) ได้ศึกษาพฤติกรรมการภาวะผู้นำและรูปแบบการบริหารองค์กรของหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้นำแบบมีประสิทธิภาพสูง เป็นนักพัฒนา มีรูปแบบการทำงานอยู่ในระดับดีมาก พฤติกรรมผู้นำไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกหรือทางลบอย่างมีนัยสำคัญ

นันทนาพร พุ่มไสว และคณะ (2549) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางการกีฬาของครูผู้สอนพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางการกีฬาของครูผู้สอนพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการกีฬา ไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

มิลเลอร์ และแมสซี่ (Miller and Massey, 1964, p 11 – 12 อ้างอิงใน นัทธนาพร พุ่มไสว, 2549. หน้า 31) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูพลศึกษาที่ประสบความสำเร็จว่า จะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งตัวคน มีบุคลิกภาพที่ปรับตัวได้ มีพื้นฐานทางการศึกษาที่กว้างขวาง มีประสบการณ์เพียงพอ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีมาตรฐานทางศีลธรรมสูง มีสุขภาพทางกายและจิตดี และครูพลศึกษาควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ซอกโฮ (Seok –HoS, 2002, อ้างอิงใน กาญจนา กัญญา, 2550, หน้า 34)) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพกับวัฒนธรรมองค์กรของทีมนักกีฬาในประเทศเกาหลีใต้ โดยใช้แบบสอบถามภาวะผู้นำพหุปัจจัย (MLQ) วัดภาวะผู้นำ และใช้แบบประเมินวัฒนธรรมขององค์กรประเมินวัฒนธรรมองค์กร ผลการศึกษาพบว่า นักกีฬาที่มีความพึงพอใจภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรุก และการให้รางวัลตามสถานการณ์